

УДК 792.82(477)“195/199”

Цитування:

Журавльова А. В. Контактна імпровізація в контексті соціального танцю ХХІ століття: особливості відкритої танцювальної форми «джерем». *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2021. № 4. С. 108-112.

Журавльова Анастасія Володимирівна,
викладач факультету хореографічного
мистецтва

*Київського національного університету
культури і мистецтв*

*ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4690-2929>
nastichka2003@ukr.net*

Zhuravleva A. (2021). Contact improvisation in the context of social dance of the XX century: features of the open dance form "jam". *National Academy of Culture and Arts Management Herald: Science journal*, 4, 108-112 [in Ukrainian].

КОНТАКТНА ІМПРОВІЗАЦІЯ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОГО ТАНЦЮ ХХІ СТОЛІТТЯ: ОСОБЛИВОСТІ ВІДКРИТОЇ ТАНЦЮВАЛЬНОЇ ФОРМИ «ДЖЕМ»

Мета статті – виявити особливості контактної імпровізації як практики соціального танцю ХХІ ст. та визначити специфіку її реалізації в унікальній танцювальній формі «джерем». **Методологія дослідження.** Застосовано комплексний метод дослідження особливостей контактної імпровізації в контексті соціального танцю ХХІ ст., історичний метод, завдяки якому уточнено деталі розробки контактної імпровізації; метод функціонального та системного аналізу, що посприяли дослідженню контактної імпровізації як унікальної гібридної практики; феноменологічний метод, що посприяв виділенню сутнісних рис та виявлення ключових елементів контактної імпровізації в танцювальній формі «джерем» та ін. **Наукова новизна** полягає в розширенні теоретичної бази для аналізу феномену контактної імпровізації; уточнено поняття «контактна імпровізація»; досліджено особливості практики контактної імпровізації в контексті специфіки соціального танцю на основі аналізу її фізичної і ментальної складової; проаналізовано основні елементи контактної імпровізації (бездіяльність, зважування/перенесення, падіння, гра, обговорення, спостереження, торкання) крізь призму унікальної відкритої танцювальної форми «джерем». **Висновки.** Контактна імпровізація заснована на спілкуванні між двома рухомими тілами, які знаходяться у фізичному контакті, і сукупному відношенні до фізичних законів, які керують їх рухом – законів гравітації, імпульсу та інерції. Відповідно до специфіки соціального танцю контактна імпровізація є інструментом вивчення власних можливостей, моделлю людських стосунків та медитативною практикою, створює передумови для подальшого розвитку, надаючи величезний простір свободи та легкості виконання тим чи інших танцювальних елементів, знімає обмеження, накладені хореографією, дозволяє рухатися так, як хоче танцюрист, без напруги, надає новий матеріал для самопізнання та дослідження стосунків, є джерелом натхнення та способом вираження творчої енергії, що знаходиться в тілі. Контактна імпровізація, як гібридна практика працює на роздоріжжі між тілесною медитацією, психокінестетичною терапією, спортивним тренуванням та танцювальною імпровізацією і, в контексті специфіки соціального танцю реалізується під час імпровізаційних зустрічей контактерів – так званих джемах - на місцевому та національному рівні.

Ключові слова: контактна імпровізація, соціальний танець, джеми, танцювальна практика, танцювальна форма.

Zhuravleva Anastasia, Lecturer at the Faculty of Choreographic Art, Kyiv National University of Culture and Arts

Contact improvisation in the context of social dance of the XX century: features of the open dance form "jam"

The purpose of the article is to reveal the features of contact improvisation as a practice of social dance of the XXI century and to determine the specifics of its implementation in the unique dance form "jam". **Research methodology.** A comprehensive method of studying the features of contact improvisation in the context of a social dance of the XXI century, a historical method, thanks to which the details of the development of contact improvisation have been clarified; the method of functional and systems analysis, which contributed to the study of contact improvisation as a unique hybrid practice; a phenomenological method that helped to highlight the essential features and identify the key elements of contact improvisation in the dance form "jam", etc. **The scientific novelty** consists in

expanding the theoretical basis for analyzing the phenomenon of contact improvisation; clarifying the concept of "contact improvisation"; the features of the practice of contact improvisation in the context of the specificity of social dance are investigated on the basis of the analysis of its physical and mental components; analyzed the main elements of contact improvisation (inaction, weighing/carrying, falling, playing, discussing, observing, touching) through the prism of the unique open dance form "jam". **Conclusions.** Contact improvisation is based on communication between two moving bodies that are in physical contact, and the cumulative relationship of physical laws governing their motion - the laws of gravity, momentum, and inertia. In accordance with the specifics of social dance, contact improvisation is a tool for studying one's own capabilities, a model of human relations and meditative practice, which creates the preconditions for further development, providing a huge space of freedom and ease of performance of one or another dance element, removes the restrictions imposed by choreography, allows you to move like this, as the dancer wants, without tension, provides new material for self-knowledge and exploration of relationships, is a source of inspiration and a way of expressing the creative energy that is in the body. Contact improvisation, as a hybrid practice, works at the crossroads between body meditation, psycho-kinesthetic therapy, sports training, and dance improvisation and, in the context of the specifics of social dance, is implemented at improvisational meetings of contactees, the so-called jams, at the local and national level.

Keywords: contact improvisation, social dance, jams, dance practice, dance form.

Актуальність дослідження. Контактна імпровізація як форма постмодерністського танцю, що з'явилася в Сполучених Штатах Америки в 1970-х рр. на сучасному етапі користується неабиякою популярністю по всьому світу, перетворюючись на своєрідну міжнародну мову, яка зрозуміла будь-якому поколінню. Зі зростанням кількості практикуючих контактну імпровізацію збільшується її соціальний статус – у багатьох прогресивних центрах танцювальних практик, зокрема Берліні, Лондоні, Буенос-Айросі, Сан-Франциско та ін., означена форма перейшла з розряду екзотичної та альтернативної до розряду побутової. В Україні техніки та методики контактної імпровізації отримали значне поширення наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. – наразі в країні працює величезна кількість центрів та груп з контактної імпровізації, активно проводяться тренінги для початківців, майстер-класи, джеми та фестивалі (в тому числі й міжнародні). Водночас рівень теоретичного осмислення контактної імпровізації на сучасному етапі розвитку вітчизняного наукового знання не відповідає рівню практичного використання, що й визначає актуальність даної статті.

Аналіз досліджень. Серед наукових публікацій останніх років кількість статей на розвідок, присвячених різноманітним аспектам контактної імпровізації у вітчизняному академічному вимірі незначна. Наприклад, назвемо наукову статтю Є. Янини-Ледовської «Напрямки та тенденції розвитку контактної імпровізації у контексті сучасної хореографії» [4], в якій авторка робить вдалу спробу систематизувати наукові дослідження, присвячені особливостям формування контактної імпровізації та проблематиці її трансформації в контексті сучасної хореографії; Д. Тураш та С. Домазар в

публікації «Багатовимірність технік імпровізації в сучасному танці» [3] серед інших концепцій та підходів розглядають і техніку Стіва Пекстона та здійснюють її компаративний аналіз з техніками В. Форсайта та О. Нахаріна; Г. Коновалова в статті «Контактна імпровізація як елемент вдосконалення професійної майстерності танцівника» [1] розглядає контактну імпровізацію як елемент навчально-методичного процесу, крізь призму її адаптації до системи вітчизняного хореографічного мистецтва ХХІ ст.; О. Мартиненко в науковій розвідці «Контактна імпровізація з предметами як засіб розвитку творчої активності молодших школярів» [2] аналізує її в контексті ефективності впровадження предметів у зміст занять контактною імпровізацією дітей основного рівня навчання та ін.

Водночас вищевикладене дозволяє зробити висновок, що проблематика контактної імпровізації на сучасному етапі знаходиться в полі наукових інтересів вітчизняних дослідників.

Мета статті – виявити особливості контактної імпровізації як практики соціального танцю ХХІ ст. та визначити специфіку її реалізації в унікальній танцювальній формі «джерем».

Виклад основного матеріалу. У вітчизняному академічному вимірі єдиного визначення поняття «контактна імпровізація» на сучасному етапі розвитку наукового знання не існує. Аналізуючи історіографію питання, зустрічаємо наступні визначення: «самостійний танцювальний стиль, що сполучає в собі природність, простору форми та багатство емоційного змісту» [4, 247]; «одна з найвідоміших технік імпровізації», характерною ознакою якої є «безперервний дотик між двома танцівниками, які рухаються

підтримують вагу один одного» [3, 870]; «напряма танцю» [1, 72]; «форма танцю, яка дозволяє двом або декільком партнерам вести тілесний діалог на невербальному рівні, граючись з силами гравітації, інтеграції, використовуючи один одного як опору та засіб творчої самореалізації» [2, 40] і водночас «вид танцювального мистецтва» [2, 40].

Водночас дослідники ідентифікують контактну імпровізацію і як «значуще соціальне явище» [3, 870]; комунікативну практику, яка наближує танець як вид мистецтва до психотерапії.

У світовому науковому вимір поняття «контактна імпровізація» використовується для означення практики, що виникає з оригінальної партитури рухів, ініційованої хореографом Стівом Пакстоном та групою співдослідників у 70-х рр. ХХ ст. Один з найвідоміших учнів М. Каннігема, частково протестуючи проти жорсткості та елітарності підходу свого вчителя, а частково в пошуках власного шляху, спробував прибрати з танцю «людський» та «танцювальний» сенс, спробувавши замість спеціальних, штучних танцювальних рухів, які неможливо зустріти в буденному житті, використовувати звичні та прості рухи і пози як ходіння або сидіння та ін. Саме ці буденні рухи згодом склали суттєву частину експериментальної форми контактної імпровізації. Імпровізована танцювальна форма заснована на спілкуванні між двома рухомими тілами, які знаходяться у фізичному контакті, і їх сукупному відношенні до фізичних законів, які керують їх рухом – законів гравітації, імпульсу та інерції [7, 41].

Замість того, щоб запатентувати контактну імпровізацію, її засновники створили журнал, в якому контактори обговорюють питання, які виникають в процесі навчання та практики. Результатом стало унікальне явище в історії танцю – щоквартальний журнал «Контакт» («Contact»), який з 1975 р. публікує від 2-х до 4-х номерів за рік, репрезентуючи більш ніж сорокалітні оповідання, питання та образи контактної імпровізації.

Означена партитура також була сформульована як фізичний діалог, в якому «танцюристи зосереджуються на фізичних відчуттях дотику, нахилу, підтримки, противаги та падіння з іншими людьми» [6, 8].

У даному дослідженні розглядаємо контактну імпровізацію як унікальну соціальну фізичну практику, що мобілізує як соматичні техніки, так і перформативні практики сучасного мистецтва.

Як унікальна форма танцю, контактна імпровізація створює передумови для ведення партнерами спонтанного тілесного діалогу на невербальному рівні в процесі гри з силами інерції, гравітації, використовуючи один одного як опору, знаходячи в доторканні підґрунтя для імпровізації та натхнення для творчості.

Оскільки контакт між імпровізаторами руйнує танцювальні умовності та банальні жестові очікування, контактна імпровізація повинна використовувати алоцептивні ресурси для генерації сенсу на рівні тіла, створюючи нові простори для дії та втіленого розуміння.

Контактну імпровізацію практикують у формі:

– перформансу (практики театру та перформансу);

– психологічних практик та пов'язаних з ними різноманітних практик самопізнання і саморозвитку;

– соціального танцю.

У випадку соціального танцю контактна імпровізація відбувається у формі так званих «джемів» (від англ. «jam») – танцювальних заходах, створених для практиків найрізноманітніших стилів танцю. В середині 1970-х рр. термін «джем», як і у випадку з джазовими джем-сейшенами та мінолгами в танго, описував можливість безкоштовної практики, коли танцюристи, які не знають один одного, можуть зустрітися та обговорити свій танець або поспостерігати за практикою своїх партнерів.

Окремі того, джеми контактної імпровізації відбуваються під час багатоденних курсів, що проводяться танцюристом або групою танцюристів на конференціях або фестивалях (безкоштовні практики чергуються з курсами, які проводять запрошені танцюристи, а також дебатами практикуючих).

Наділена власними стилями, варіаціями та лексичними звичками, ця мікрокультура резюмує багато питань, які зустрічаються в сучасному танці, зокрема тому, що контактна імпровізація перегукується з новою культурою руху, що розвинулася в 1960–1970-хті рр.: від серфінгу та скейтбордингу, до західного імпорту йоги та бойових мистецтв. Народжена в результаті синтезу айкідо, акробатики і танцю, контактна імпровізація розміщує танцюристів в ситуації, які зазвичай лишаються поза увагою постіндустріальним суспільством: ситуації тактильної близькості, перенесення та падіння, коли співпраця партнерів іноді має вирішальне значення.

Е. Бідж [5, 9] наголошує, що практику контактної імпровізації складають сім елементів:

– бездіяльність: елемент імпровізатора, запозичена зі східної філософії бездіяльності, в тому числі з бойових мистецтв (зокрема тайцзі та айкідо, якими був натхненний С. Пакстон «бездіяльність» – «не мати» або «не діяти»); своєрідна позиція розуму, яка не приймає рішення; стосовно дотику, бездіяльність означає робити дотик без маніпулювання, стосовно перегляду – дивитися, нічого не очікуючи, стосовно руху – не варто просто зупинитися елемент «бездіяльність» сприяє уникненню танцюристами ризику травмування в процесі виконання стрибків, кидків та зіткнення в контактній імпровізації;

– зважування/перенесення: контактна імпровізація заснована на дослідженні цього руху, яке гравітація накладає на людське тіло; елемент вивчається у позиції лежачи та стоячи в практиці, що має назву «Маленький танець»;

– падіння: у процесі поглиблення вивчення контактної імпровізації окрім зважування за гравітаційною вертикаллю, відбувається і зважування в напрямку партнера, що відкриває простір падіння – це не протилежність польоту, а його партнер; для вивчення падіння, контактори ретельно інформують себе про системи сприйняття, полишені постіндустріальним суспільством, зокрема вестибулярної системи та системи орієнтації в просторі в цілому;

– гра: елемент дезорієнтації та колективної пригоди – танцюристи досліджують персонажів, жести, стосунки та радість винаходити разом момент за моментом такі ситуації, які їм необхідно пережити;

– обговорення: в практиці контактної імпровізації слову відведено особливе значення – сидячи в колі контактери завершують практику тим, що переназивають переживання, враховуючи стан квазітрансу, сильної дезорієнтації та глибину сенсорного дослідження, з метою посилення його розуміння та осмислення; за С. Пакстоном, контактери «стають об'єктами експериментів, піддаючи рефлексії стимулам таким чином, щоб наша свідомість бачила їх стрибок» [9, 63];

– спостереження: практика прискіпливого погляду – прагнення спостерігати за собою, спостерігаючи за впливом погляду на те, що спостерігається – є невід'ємною частиною контактної імпровізації, що підтверджується величезною кількістю відеороликів, які було знято для документування цієї практики з

перших років її існування; контактна імпровізація не будується на фронтальному відношенні до глядачів, навпаки, вона пропонує глядачам сісти довкола танцюристів;

– торкання: за С. Пакстоном «вивчення спілкування за допомогою торкання, було і лишається глибоким досвідом» [8, 47] – цей елемент передбачає опробування інших способів ставлення до тактильного досвіду.

На сучасному етапі означені вище елементи даної авангардної форми є невід'ємною складовою імпровізаційних зустрічей контактерів, під час практики на місцевому та національному рівні на так званих джемах. Оскільки танець виникає знову і знову з конкретних зустрічей відповідно до визначених принципів гравітації і не наслідують яку-небудь конкретну хореографію, він створює мости між найрізноманітнішими тілами та здібностями.

Наукова новизна полягає в розширенні теоретичної бази для аналізу феномену контактної імпровізації; уточнено поняття «контактна імпровізація»; досліджено особливості практики контактної імпровізації в контексті специфіки соціального танцю на основі аналізу її фізичної і ментальної складової; проаналізовано основні елементи контактної імпровізації (бездіяльність, зважування/перенесення, падіння, гра, обговорення, спостереження, торкання) крізь призму унікальної відкритої танцювальної форми «джерм».

Висновки. Контактна імпровізація заснована на спілкуванні між двома рухомими тілами, які знаходяться у фізичному контакті, і сукупному відношенні до фізичних законів, які керують їх рухом – законів гравітації, імпульсу та інерції.

Відповідно до специфіки соціального танцю контактна імпровізація є інструментом вивчення власних можливостей, моделлю людських стосунків та медитативною практикою, створює передумови для подальшого розвитку, надаючи величезний простір свободи та легкості виконання тим чи інших танцювальних елементів, знімає обмеження, накладені хореографією, дозволяє рухатися так, як хоче танцюрист, без напруги, надає новий матеріал для самопізнання та дослідження стосунків, є джерелом натхнення та способом вираження творчої енергії, що знаходиться в тілі.

Контактна імпровізація, як гібридна практика працює на роздоріжжі між тілесною медитацією, психокінестетичною терапією, спортивним тренуванням та танцювальною

імпровізацією і, в контексті специфіки соціального танцю реалізується під час імпровізаційних зустрічей контактерів – так званих джемах - на місцевому та національному рівні.

Література

1. Коновалова Г. О. Контактна імпровізація як елемент вдосконалення професійної майстерності танцівника. Вісник КНУКІМ. Серія «Мистецтвознавство». 2011. Вип. 25. С. 72–76.
2. Мартиненко О. В. Контактна імпровізація з предметами як засіб розвитку творчої активності молодших школярів. Проблеми розвитку сучасного хореографічного мистецтва та шляхи їх вирішення : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. (Луганськ, 5 – 6 груд. 2013 р.). Луганськ : Вид-во ЛДАКМ, 2013. С. 40–44.
3. Тураш Д. Я., Домазар С. О. Багатовимірність технік імпровізації в сучасному танці. Молодий вчений. 2019. № 11 (75). С. 866–871. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-11-75-184>.
4. Янина-Ледовська Є. В. Напрямки та тенденції розвитку контактної імпровізації у контексті сучасної хореографії. Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. 2010. № 1. С. 247–249.
5. Bigé E. Gestes du contact improvisation. Musee de la dance, 2018. 40 p.
6. Novack C. Sharing the Dance: Contact Improvisation and American Culture. Madison: University of Wisconsin Press, 1990.
7. Paxton S. Contact improvisation. The Drama Review: TDR. 1975. Issue 19. pp. 40–42.
8. Paxton S. «Questions/Réponses». Contact Quarterly. 1981. Vol. 6(2). pp. 47–53.
9. Paxton S. Drafting Interior Techniques. Contact Quaterly. 1993. Vol. XVIII. № 1, pp. 61–66.

References

1. Konovalova, G. O. (2011). Contact improvisation as an element of improving the professional skills of a dancer. Bulletin of KNUKIM. Series "Art History". Issue 25. pp. 72–76 [in Ukraine].
2. Martynenko, O. V. (2013). Contact improvisation with objects as a means of developing creative activity of junior schoolchildren. Problems of development of modern choreographic art and ways of their solution: materials of III All-Ukrainian. scientific-practical conf. (Luhansk, December 5-6, 2013). Lugansk: LDAKM Publishing House, pp. 40-44 [in Ukraine].
3. Turash, D. Ya., Domazar, S. O. (2019). Multidimensionality of improvisation techniques in modern dance. A young scientist, no. 11 (75), pp. 866–871. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-11-75-184> [in Ukraine].
4. Yanina-Ledovska, E. V. (2010). Directions and trends in the development of contact improvisation in the context of modern choreography. Bulletin of the Kharkiv State Academy of Design and Arts, no. 1, pp. 247–249 [in Ukraine].
5. Bigé, E. (2018). Gestes du contact improvisation. Musee de la dance [in France].
6. Novack, C. (1990). Sharing the Dance: Contact Improvisation and American Culture. Madison: University of Wisconsin Press [in English].
7. Paxton, S. (1975). Contact improvisation. The Drama Review: TDR, Issue 19, pp. 40–42 [in English].
8. Paxton, S. (1981). «Questions/Réponses». Contact Quarterly, vol. 6(2), p. 47–53 [in English].
9. Paxton, S. (1993). Drafting Interior Techniques, Contact Quaterly, vol. XVIII, no. 1, pp. 61–66 [in English].

*Стаття надійшла до редакції 15.09.2021
Отримано після доопрацювання 11.10.2021
Прийнято до друку 18.10.2021*